

A NATO STRATÉGIAI KONCEPCIÓJA, MINT A MAGYAR LÉGIERŐ JÖVŐBENI KÉPESSÉGEINEK, DOKTRÍNÁJÁNAK ALAPDOKUMENTUMA

A légierő fejlesztése, és doktrinális irodalmának kidolgozása jelenleg is aktuális feladat, aminek egyik kiindulópontját a NATO Stratégiai Konceptiója képezi. A Konceptió egyfajta „*zsinórmértékként*” kell, hogy szolgáljon minden tagállam számára, hiszen egyféle jövőképet (víziót) nyújt a Szövetség stratégiai környezetéről, és ennek megfelelően leírja, hogy milyen katonai képességekkel tudhat a szervezet e kihívásoknak megfelelni.

Cikkünkben áttekintjük a Konceptió főbb tartalmi elemeit, és átgondoljuk a Konceptiónak a légierőre való hatását.

A NATO STRATÉGIAI KONCEPCIÓJA

Az Euró-atlanti Tanács 1999. április 23-24-i washingtoni ülésén elfogadott, „**A Szövetség Stratégiai Konceptiója**” című okmány a szövetség ötvenéves története során alkotott meghatározó jelentőségű dokumentumainak sorába illeszkedik. Ezek közül a legjelentősebb okmány egyértelműen a Washingtoni Szerződés, amely a NATO-nak fundamentumát jelenti megalakulásától napjainkig, meghatározva a szövetség célját és feladatait.

Az előző koncepciót 1991-ben, a római NATO-csúcstalálkozó során fogadták el a tagállamok vezető politikusai. A koncepció választ ad a szövetség stratégiai környezetében történt drámai változásokra, az egykori ellenség, a Varsói Szerződés megszűnése következtében kialakult helyzetre. A római dokumentum a NATO működésének a fő hangsúlyát továbbra is a kollektív védelmi képességek fenntartására, a tagállamok közötti széleskörű együttműködésre, valamint a „*keleti-blokk*” országaival való párbeszédre és partneri viszonyra helyezte.

Nem elhanyagolható körülmény, hogy 1991 óta továbbra is alapvető változások következtek be a NATO érdekeltségi övezetében:

- felbomlott a Szovjetunió, és az egykori Jugoszlávia területén válságok egész sorozata robbant ki, és zajlik napjainkban is;
- Oroszországgal és Ukrajnával, mint az európai biztonság meghatározó tényezőivel, a szövetség stratégiai partnerségre lépett;

- a „Partnerség a békéért” program meghatározó eredményeket hozott,
- és végül, de nem utolsó sorban három volt szocialista ország belépett a NATO szervezetébe.

Ezen okok miatt a szövetségnek egy új stratégiai koncepciót kellett készíteni, amely eligazodást jelent az ún. „NATO-területen kívüli” (*out of area*), de a tagállamok biztonságát közvetlenül fenyegető válságok kezelésére is.

A **Bevezetőben** a dokumentum összegzi a szövetség hidegháborús időszakban folytatott tevékenységét. A párbeszéd és a védelem megfelelő ötvözésével a NATO sikeresen biztosította tagállamainak a békét és megakadályozta a háborút Európában. A hidegháborús érárt követően a magasabb fokon integrált Európát új típusú, más jellegű kihívást jelentő biztonsági kockázatok fenyegetik. A szövetségnek továbbra is fenn kell tartania a kollektív védelmi képességeket, és erősítenie kell a transz-atlanti kapcsolatot, mert csak így képes megfelelni az új követelményeknek.

„Az új Stratégiai Koncepció útmutatást ad a szövetségnek feladatai elvégzésére. Kifejezi a NATO hosszú távú céljait, jellegét és alapvető biztonsági feladatait, megállapítja az új biztonsági környezet fő jellemzőit, kijelöli a biztonság átfogó megközelítésének elemeit, valamint irányelveket ad a Szövetség fegyveres erőinek további átalakításához.”¹

Az I. részben **A szövetség célja és feladatai** kerültek megfogalmazásra. Az okmány megállapítja, hogy a NATO alapvető stratégiai céljai nem változtak az továbbra is a tagállamok szabadságának és biztonságának őrzése politikai és katonai eszközökkel. Kinyilvánítják, hogy a szövetség továbbra is megtestesíti a transz-atlanti kapcsolatot, amivel Észak-Amerika biztonsága tartósan kötődik Európa biztonságához. A NATO működésének alapját a szuverén államok közös erőfeszítése, kölcsönös együttműködése, a szövetségi szolidaritás és összetartás jelenti. A szövetség garantálja, hogy egyetlen tagállamnak se kelljen egyedül, kizárólag a nemzeti erejére támaszkodva megfelelnie a biztonsági kihívásoknak.

A NATO elkötelezte magát a partneri kapcsolatokra és párbeszédre azokkal az országokkal, amelyek a főbb politikai célkitűzéseivel szolidárisak. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének alapokmányával összhangban a szövetség az alábbi alapvető biztonsági feladatokat valósítja meg:

- **Biztonság:** a demokratikus intézményrendszer fejlődésével a viták békés, tárgyalásos megoldásával olyan biztonsági környezet létrehozása, amelyben egyetlen ország sem képes erővel, vagy erővel való fenyegetéssel elérni a politikai céljait.
- **Konzultáció:** a Washingtoni Szerződés 4. cikkelye alapján a szervezet konzultációs fórumot nyújt a tagállamok létfontosságú érdekeit és biztonságát érintő kérdésekben.

¹ NATO-tükör - Dokumentáció 1999. Nyár, D7. old.,

- **Elrettentés és védelem:** a Washingtoni szerződés 5. és 6. cikkelye alapján a NATO kétségessé teszi bármely fenyegetés létjogosultságát, annak céljait illetően és megvédi tagjait minden fegyveres agresszióval szemben.

1. táblázat **A Szövetség stratégiai koncepciójának a struktúrája**

I. RÉSZ A SZÖVETSÉG CÉLJA ÉS FELADATAI				
Biztonság	Konzultáció	Elrettentés	Védelem	
II. RÉSZ STRATÉGIAI KILÁTÁSOK				
Gyorsan változó biztonsági környezet	Az ENSZ, EBESZ, EU, NYEU szerepe a térség biztonságában	Kiemelt partnerség: - Oroszország, - Ukrajna, - Mediterrán Párbeszéd	Európai biztonsági és védelmi azonosságtudat (ESDI) fejlesztése, fejlődése	A nukleáris és ABV fegyverzetek és technológiákból fakadó kockázatok
III. RÉSZ A BIZTONSÁG MEGKÖZELÍTÉSE A XXI. SZÁZADBAN				
A biztonság átfogó értelmezése: - gazdasági, - társadalmi, - környezeti, - és katonai összetevők.	A NATO missziója a XXI. században: - a transz-atlanti kapcsolat ápolása, - az elrettentéshez, a kollektív védelemhez és válságkezeléshez elegendő katonai képességek fenntartása, - az „európai biztonsági és védelmi azonosságtudat” (esdi) szövetségen belüli fejlesztése, - a tagjelöltekkel szembeni nyitottság.			
			- a válságkezeléshez szükséges általános képességek folyamatos biztosítása, - a szövetségen kívüli nemzetekkel való párbeszéd és partnerség, - a fegyverzetkorlátozási és leszerelési tárgyalásokon való aktív részvétel.	
IV. RÉSZ IRÁNYELVEK A SZÖVETSÉG HADEREJÉRE				
A NATO fenntartja a perspektivikusan szóba jöhető lehetséges feladatai teljes spektrumának végrehajtását biztosító elégséges katonai képességeket. Az integrált haderő kulcsfontosságú sajátosságai:				
- a közös haderőtervezés, finanszírozás, hadműveleti tervezés és közös összhaderőnemi doktrínák és gyakorlatok, multinacionális katonai szervezetek alkalmazása, - integrált parancsnoki struktúra, - a NATO egységes légvédelmi rendszere (NATINADS), - a NATO-partnerek lehetőség szerinti bevonása ezen eljárásokba, vagy ehhez hasonló metodikák kifejlesztésének a segítése.	- a szerepek és felelőségek arányossága, - az erők szükség szerint állomásoztatása és bevetése az anyaországon kívül, - a válságkezelési eljárások (tervezés, kiképzés, logisztika) szabványosítása, - széleskörű együttműködés a fegyverzet, a logisztika és az infrastruktúra fejlesztése területén.			
RÉSZLETES LEBONTÁSBAN A KATONAI KÖVETELMÉNYEK:				
- a katonai erőknek a legalacsonyabb szinten, a szükséges szintű lépcsőzött készenléti fokozatban tartása, - az erők békeidejű diszlokációja tegye lehetővé a szükség szerinti gyors átcsoportosítást, - a parancsnokságok biztosítsák a feladatok teljes spektrumát átfogó műveletek tervezését, vezetését és irányítását, többnemzetiségű,	- fontos a szövetség területének perifériáin és az estleges területen kívüli műveletekhez megfelelő erő struktúra kialakítási képességének a biztosítása, - kiemelt terület a lakosság, a tagországok területének, a fegyveres erőknek az ABV-fegyverek, valamint a katonai infrastruktúra terroristák elleni védelme.			

<p>összhaderőnemi tábori vezetési pontokról, főleg CJTF-parancsnokságokról legyenek képesek az 5. és a nem 5. cikkely szerinti-, illetve a NYEU politikai ellenőrzésével és stratégiai irányításával, valamint a NATO vezetése alatt, akár a partner országok részvételével folytatott katonai műveleteket,</p> <p>- békeidőben a szövetség minimális szintű gyorsreagáló-képességekkel bíró erőket tartson készenlétben, azonban készen kell lennie utánpótlással, mozgósítással, újraszervezéssel egy nagyobb haderő létrehozására.</p>	<p>- a legszükségesebb katonai képességek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hatékonyság, - mobilitás, szállíthatóság, - az erők és az infrastruktúra magas szintű túlélő képessége, - fenntarthatóság (logisztika, az erők rotációja), - fejlett technológia, információs fölény, - sokoldalúan képzett humán erőforrás, - a vezetés, irányítás, híradás és felderítés integrációja
<p>V. RÉSZ VÉGKÖVETKEZTETÉSEK</p>	

A szövetség felvállalja a Washingtoni Szerződés 7. cikkelye alapján, a válságkezelő műveletekben való részvételt. Az I. részben a NATO kinyilvánítja, hogy nem tekint egyetlen országot sem az ellenségének és támogatja a békés, baráti kapcsolatokat valamint a demokratikus intézményeket.

A II. rész a **Stratégiai kilátásokkal** foglalkozik. Megállapítja, hogy a szövetség folyton változó biztonsági környezetben működik, amelyben az utóbbi évek történései javarészt pozitívak voltak, de még mindig maradtak bizonytalanságok és veszélyek, amelyek válságokhoz vezethetnek. A dokumentum kiemeli és hangsúlyozza a NATO szerepét az euro-atlanti térség biztonságának garantálásában, a politikai és katonai partnerség térnyerését, együttműködését más országokkal - így Oroszországgal, Ukrajnával és a „*Mediterrán Párbeszéd*” országai-val. A szövetség folyamatosan fejlesztette a térség stabilitásának megerősítéséhez szükséges képességeit, amelynek keretében kialakította a CJTF²-konceptiót.

A koncepció nevesíti az euro-atlanti térség biztonságában szerepet játszó nemzetközi szervezeteket, (ENSZ, EBESZ, EU, NYEU) kiemeli, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsa az elsődleges felelősség a nemzetközi biztonság megtartásáért, ezért kiemelt jelentőséggel bír a térség biztonsági architektúrájában. Az EBESZ-szel, mint a legkiterjedtebb európai biztonsági szervezettel, a NATO a délszláv válság idején szoros, gyakorlati együttműködést valósított meg. Kihangsúlyozza, hogy az Európai Unió is fontos lépéseket tesz az európai biztonság érdekében, külön kiemeli a közös kül- és biztonságpolitika fejlődését, amely összeegyeztethető a Washingtoni Szerződés szellemének megfelelő közös politikával is. A NATO támogatja a Nyugat Európai Unió által tervezett tevékenységeket azáltal, hogy igény és lehetőség szerint biztosítja erőforrásainak felhasználását. A kialakulóban lévő „*európai biztonsági és védelmi azonosságtudat*”³ (ESDI) fejlesztését a szövetség támogatja. A dokumentum kitér a fegyverzetkor-

² Combined Joint Task Forces – Többnemzetiségű Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék.

³ ESDI – European Security and Defence Identity.

látozási és nonprofilációs egyezmények jelentőségére az európai biztonság szavatolásában, majd leszögezi, hogy a fegyverzetek alacsonyabb szintje, az átláthatóság és kiszámíthatóság elősegíti a NATO stratégiai céljainak elérését.

Ez a rész tárgyalja a szövetséget érintő biztonsági kihívásokat és kockázatokat. Az értékelés szerint a stratégiai környezetben bekövetkezett pozitív fejlemények eredményeként a tagállamokat fenyegető nagyméretű agresszió valószínűsége rendkívül alacsony. Ennek ellenére, hosszabb időszakra kivetítve az ilyen fenyegetés veszélye nem zárható ki. A dokumentum katonai és nem katonai jellegű kockázatokat kategorizál, amelyek nehezen megjósolhatóak. Ezen veszélyek okozta instabilitás kialakulhat az euro-atlanti térségen belül és azon kívül is. Regionális válságok generálódhatnak a — nagy valószínűséggel — szövetség peremén a komoly gazdasági, társadalmi és politikai feszültségek, etnikai- és vallási nézeteltérések, területi viták, emberi jogok megsértése, valamint sikertelen reformkísérletekben való nagymérvű csalódottság miatt.

Külön tárgyalja ez a rész a nukleáris és ABV fegyverek illetve technológiák elterjedéséből, kereskedelméből eredő kockázatokat, valamint felhívja a figyelmet az információs rendszerektől való függőségben rejlő veszélyekre is. A szövetség számol a globális biztonsági veszélyekkel, úgymint terrorizmus, szabotázs, szervezett bűnözés, kulcsfontosságú erőforrásokhoz való hozzáférés akadályozása, jelentős migráció. Az okmány szerint az ilyen jellegű veszélyek realitása esetén a Washingtoni Szerződés 4. cikkelye értelmében széleskörű konzultációt és koordinációt kell megvalósítani a szövetségen belül és a partneri kapcsolatban lévő országokkal, illetve szervezetekkel.

A III. rész **A biztonság megközelítése a XXI. században** címet viseli. A NATO szervezete a biztonságot átfogó módon értelmezi, elismeri a katonai összetevőn kívül a gazdasági, társadalmi és környezeti tényezőket is. A szövetség kollektív célkitűzése egy olyan európai biztonsági struktúra kiépítése, amelyben a NATO és a rendszer többi elemének erőfeszítései kölcsönösen kiegészítik, sőt erősítik egymást. Továbbra is fontosnak tartják a transz-atlanti kapcsolat fenntartását, és a jövő századra is prognosztizálják Észak-Amerika valamint Európa biztonságának a korrelációját.

A 26. pont fejezi ki lehangsúlyozottabban a szövetség XXI. szd-i misszióját, amely szerint a NATO a jövő évezredben is az euro-atlanti térség biztonságára törekszik, amit a következő eszközökkel kíván elérni:

- a transz-atlanti kapcsolat ápolása;
- az elrettentéshez, a kollektív védelemhez- és a lehetséges feladatai teljes spektrumához elegendő katonai képességek fenntartása;
- az „*európai biztonsági és védelmi azonosságtudat*” (ESDI) szövetségen belüli fejlesztése;
- a válságkezeléshez szükséges általános képességek folyamatos biztosítása;
- a tagjelöltekkel szembeni nyitottság;

- a szövetségen kívüli nemzetekkel való párbeszéd és partnerség;
- a fegyverzetkorlátozási és leszerelési tárgyalásokon való aktív részvétel.

A dokumentum több helyen is síkra száll — a közös értékek és érdekek platformján — Európa és Észak-Amerika biztonságának oszthatatlansága mellett, ezért a szövetség hitelessége egyik alappillérenek tekintti a „*transz-atlanti gondolat*” további gyakorlati megvalósítását. A Varsói Szerződés megszűnése után az igényeknek megfelelő katonai képességek kialakítása, a képesség-orientált haderőfejlesztés váltotta fel a fenyegetettségen alapuló hadsereg-fejlesztési gyakorlatot. A koncepció szerint ez a trend az elkövetkező időkben is uralkodó lesz. A biztonsági kockázatoknak megfelelő „*elégleges*” képességek kialakítása illetve fenntartása gyakorlatilag folyamatos átalakítást és csökkentést jelent a szervezet fegyveres erőiben. A szükséges képességek továbbra is a Washingtoni Szerződés 5. cikkelyének, valamint az ún. nem az 5. cikkely alapján lefolytatott műveletek aktuális követelményeiből vezethetők le.

A koncepció kihangsúlyozza, hogy mind a kollektív védelem (5. cikkely), mind a válságkezelés (7. cikkely) egyazon struktúrával és eljárásrendszerrel valósítható meg. A NATO az 1994-ben tartott brüsszeli csúcsertekezletén nyilvánította, hogy „*eseti alapon, saját eljárás módja szerint kész békefenntartó és más műveleteket támogatni az ENSZ Biztonsági Tanácsa felhatalmazásával, vagy az EBESZ vezetésével, és ehhez felajánlja a Szövetség erőit és tapasztalatait.*” Mivel a stratégiai környezet átfogó értékelése (II. rész) szerint, a közeljövőben átfogó, hagyományos agresszió a szövetséget nem fenyegeti, ezért gyakorlatilag válságok megelőzése és kezelése lesz a szövetség fő missziója az elkövetkező időszakban. A hatékony válságkezeléssel a NATO hozzájárul eredeti küldetésének a betöltéséhez, az euro-atlanti térség biztonságának szavatolásához.

A szövetség Euro-atlanti Partnerségi Tanács működtetésének a platformján széleskörű együttműködést és párbeszédet kíván folytatni a térség demokratikus országaival abból a célból, hogy megszűnjenek (csökkenjenek) az instabilitás és konfliktus kialakulásának motívumai, a megosztottság és az országok közötti ellentétek. A NATO a jövő században is fent kívánja tartani és fejleszteni a „*Partnerség a békéért*”⁴ programot, amely egyértelműen hozzájárul a stabilitás erősödéséhez és jól szolgálja a tagságra való felkészülést.

A PfP jó lehetőséget teremt a részt vevő országoknak:

- a fegyveres erők fölötti civil ellenőrzés javításához;
- a védelmi költségvetések, tervezés átláthatóságával a bizalom és biztonságérzet erősödéséhez;
- a katasztrófa- és egyéb vészhelyzetekre való hatékony felkészüléshez;
- az interoperabilitási képességek fejlesztéséhez;
- a szövetség kötelezettséget vállalt, hogy konzultációs fórumot nyújt a PfP

⁴ Partnership for peace – PfP.

résztevőknek, amennyiben azok területi integritását, biztonságát veszély fenyegeti.

A NATO három kiemelt jelentőségű partnert: Oroszországot, Ukrajnát és a Mediterrán Párbeszéd országait emeli ki a stratégiai koncepcióban. A „*NATO-Oroszország Alapító Okirat*”-ban a felek elkötelezték magukat, hogy a térség biztonságának és békéjének megőrzésében aktív partneri szerepet vállalnak. A koncepció leszögezi, hogy Oroszország és a NATO közötti partnerség nélkül nem képzelhető el az euro-atlanti régió tartós stabilitása.

A „*NATO- Ukrajna Charta*” hangsúlyozza, hogy Ukrajna fontos és speciális szerepet játszik Európa biztonságában, ezért lényeges, hogy a szövetség kiemelt partnerként kezelje.

A NATO szerint a Mediterráneum és Európa biztonsága között szoros az összefüggés. A „*Mediterrán Párbeszéd*” keretét nyújt a régióban zajló folyamatok átláthatóságának javításához és a párbeszédhez.

A szövetség a Washingtoni Szerződés 10. cikkelye alapján nyitott marad a szervezet bővítésére és megvizsgálja minden olyan demokratikus állam meghívásának a lehetőségét, amely elősegítené a NATO célkitűzéseinek a megvalósítását. A dokumentum azonban kihangsúlyozza, hogy csak olyan országok válhatnak taggá, amelyek hajlandók és képesek a tagsággal járó felelősséget vállalni.

A IV. rész az **Irányelvek a szövetség haderejére** címet kapta.

Az irányelvekben rögzítették, hogy a NATO fenntartja a perspektivikusan szóba jöhető lehetséges feladatai teljes spektrumának végrehajtását biztosító elégséges katonai képességeket. A koncepció több részében visszatérően meghatározzák ezen feladatok teljes skáláját, amely döntően két fő tevékenységcsoport köré rendezhető: az 5. cikkely és az 5. cikkely hatálya alá nem tartozó tevékenységek.

Az integrált haderő kulcsfontosságú sajátosságaihoz tartoznak:

- közös haderőtervezés, finanszírozás, és hadművelleti tervezés;
- multinacionális katonai szervezetek alkalmazása;
- integrált parancsnoki struktúra;
- NATO integrált légvédelmi rendszere⁵;
- a szerepek és felelősségek arányossága;
- az erők szükség szerinti állomásoztatása és bevetése az anyaországon kívül;
- válságkezelési eljárások (tervezés, kiképzés, logisztika) szabványosítása;
- közös összhaderőnemi doktrínák és gyakorlatok;
- széleskörű együttműködés a fegyverzet, a logisztika és az infrastruktúra fejlesztése területén;
- NATO-partnerek lehetőség szerinti bevonása ezen eljárásokba, vagy ehhez hasonló metodikák kifejlesztésének a segítése.

A koncepció lényeges eleme, hogy a szövetség továbbra is fenntartja Európában a

⁵ NATO Integrated Air Defence System – NATINADS.

hagyományos és nukleáris erők⁶ megfelelő arányát, mert így a nukleáris fegyverekkel a szövetség elleni agresszió kockázata a támadó számára kiszámíthatatlan és felvállalhatatlan lesz, ezáltal valósul meg hitelesen az elrettentő szerepkör.

A szövetség haderejét úgy kell kialakítani, hogy interoperábilisak legyenek, rendelkezzenek doktrínával és a szükséges technológiával, megfelelő készenléti szinten tarthatók legyenek, képességekkel bírjanak multinacionális, NATO- és a partnerországokkal közösen lefolytatott műveletek széles skálájának a végrehajtására.

Ez részleteiben a következőket jelenti:

- A katonai erőket a differenciáltan jelentkező feladatoknak megfelelő legalacsonyabb szinten, a szükséges szintű lépcsőzött készenléti fokozatban kell tartani.
- Az erők békeidejű diszlokációja tegye lehetővé a szükség szerinti gyors átcsoportosítást, demonstrálja a szövetség eltökéltségét a régió biztonságáért.
- A parancsnokságok tegyék lehetővé a feladatok teljes spektrumát átfogó műveletek tervezését, vezetését és irányítását. Többnemzetiségű, összhaderőnemi tábori vezetési pontokról, főleg CJTF-parancsnokságokról legyenek képesek az 5. és a nem 5. cikkely szerinti, illetve a NYEU politikai ellenőrzésével és stratégiai irányításával, valamint a NATO vezetése alatt, akár a partner országok részvételével folytatott katonai műveleteket.
- Békeidőben a szövetség minimális szintű gyors reagáló képességekkel bíró erőket tartson készenlétben, azonban készen kell lennie utánpótlással, mozgósítással, újraszervezéssel egy nagyobb haderő létrehozására, amennyiben a biztonsági környezet jelentősen megváltozik.
- Különösen fontos a szövetség területének perifériáin és az esetleges területen kívüli műveletekhez megfelelő erőstruktúra kialakítási képességének a biztosítása.
- Fontosnak tartják a lakosság, a tagországok területe, a fegyveres erők ABV-fegyverek, valamint a katonai infrastruktúra terroristák elleni védelmét.

A dokumentum felsorolja a feladatok sikeres végrehajtásához legszükségesebb katonai képességeket: hatékonyság, mobilitás, szállíthatóság, az erők és az infrastruktúra magas szintű túlélő képessége, fenntarthatóság (logisztika, az erők rotációja), fejlett technológia, információs fölény, sokoldalúan képzett humán erőforrás, valamint a vezetés, irányítás, híradás és felderítés integrációjának a jelentősége.

A **Végkövetkeztetések** – című V. részben a stratégiai koncepció meghatározza, hogy a NATO-nak „*a hatodik évtizedébe lépve készen kell állnia arra, hogy az új évszázad kihívásaival és lehetőségeivel szembenézzen*”. A koncepció irányítúként fog szolgálni az elkövetkező időszakban a szövetség biztonság- és védelempolitikájában, a hadműveleti elgondolásokban, a hagyományos és nukleáris erők összetételének kialakításában. A stratégiai koncepció elfogadásával a szövetségnek az volt a

⁶ Az Egyesült Államok és a Nagy-Britannia, valamint Franciaország önálló nukleáris ereje valósítja meg ezt a funkciót.

célja, hogy felkészüljön a jövő század kihívásaira és új lehetőségeire, a megfogalmazott funkcióknak, feladatoknak való megfeleléssel alkalmazkodjon a megváltozott stratégiai (biztonsági) környezethez és továbbra is garantálja a tagállamok biztonságát. A dokumentum síkra száll amellett, hogy a „*Szövetség továbbra is megragad minden alkalmat arra, hogy hozzájáruljon egy osztatlan kontinens kiépítéséhez és alakítsa az egységes és szabad Európa arculatát.*”⁷

A koncepció hatása a légierő fejlesztési követelményeire, doktrínájára

A Stratégiai Koncepció főképp a tagállamok kül- és biztonságpolitikájának a kereteit adja meg, illetve azok önálló politikája által valósul meg, azonban **közvetve determinálja** a biztonsági architektúra alacsonyabb szintjén elhelyezkedő fegyveres erőket, így a **magyar légierőt** is.

Az egyes nemzetek fegyveres erőire vonatkozatható legfontosabb következtetéseket elsősorban a koncepciónak a szövetség **feladatrendszerét, a haderő irányelveit**, valamint a feladatok sikeres végrehajtását biztosító **katonai képességeket** leíró részeiből következnek. Fontos leszögezni hogy, „*a szerepek és felelősségek egyensúlya*”⁸ elvének gyakorlati megvalósítása szerint, hazánkra és így a magyar légerőre is csak a Magyar Köztársaságnak a szövetségben betöltött szerepének megfelelő feladatok és felelősségek (követelmények) hárulnak.

A koncepcióból levezetett követelmények a légierő doktrínára csak indirekt módon hatnak, egyfajta jövőképet festenek a szövetség perspektivikus védelmi, válságkezelő és békeműveleteinek stratégiai környezetéről valamint a végrehajtásokat biztosító, megkövetelt katonai képességekről. **Reálisan nézve a légi-erőnk csak hosszabb idő után fog feltétel nélkül megfelelni a koncepcióból levezethető követelményeknek.**

Elemelve a koncepcióban a szövetség huszonegyedik századi missziójára meghatározottakat megállapítható, hogy a magyar légierő hadművelési alkalmazását vizsgáló hadtudományi kutatómunkát — így a légierő doktrínát is — a jövőben a dokumentum következő megfogalmazása fogja determinálni. „*A Szövetség a béke megőrzése és az euro-atlanti biztonság és stabilitás megerősítésére törekszik az elrettentéshez, a védelemhez és a feladatai teljes körének teljesítéséhez elegendő, hatékony katonai képességek fenntartásával.*”

A NATO működésének egyik alapelve, hogy egyetlen szövetségesnek se kelljen egyedül a saját nemzeti erejére támaszkodnia az alapvető biztonsági kihívások kezelésében. Emellett azonban az **elrettentéshez, a kollektív védelemhez**, valamint a

⁷ A Szövetség stratégiai koncepciója (65. pont), In: NATO-tükör - Dokumentáció 1999. Nyár, D13. o.

⁸ A Szövetség Stratégiai Koncepciója, (43. pont) In: NATO-tükör - Dokumentáció 1999. Nyár, D7. o.

teljes spektrumú feladatok végrehajtásához megfelelő katonai képességek fenn-tartásában minden tagállamnak részt kell vennie! Természetesen ezek a katonai képességek integráltan jelennek meg, az egyes nemzetek szerepének és felelősségének megfelelő súlyozással. A magyar képességek — ez különösen igaz a légi hadviselési képességekre — pillanatnyilag erősen korlátozottak, azonban az előttünk álló haderőfejlesztési program fokozatos megvalósításával várhatóan a mi képességeink is fokozottabb mértékben integrálódhatnak a „közös, szövetséges képességekbe”. Fontos leszögezni, hogy a „képességek” nem csak a fegyverrendszerek, a haditechnika lehetőségeiből vezethetők le, hanem jelentős részét képezi az ún. „szellemi” oldal is, amely a humán erőforrás általános tulajdonságaival, a felkészültséggel, a szervezeti struktúrával, stb. jellemezhető. Tehát ha a személyi állomány mind jobban elsajátítja a NATO-elveket, ha egyre többen lesznek képesek megfelelő szinten angolul kommunikálni, továbbá ha a szövetségben honos módszereket és eljárásokat alkalmazzuk a NATO-ban bevált szervezeti struktúrákban működve, akkor ezáltal is jelentős mértékben növekednek a magyar haderő képességei.

Az előzőek logikáját követve, a mindenkor hatályos **magyar légierő doktrínának** kell a **szellemi bázisát** jelentenie a **személyi állomány felkészülésének** a szövetség lehetséges feladatainak a teljes skálájára.

1. ábra. A stratégiai koncepció hatása a magyar légierő doktrínájára

A koncepció egyik legfontosabb része, az **irányelvek a szövetség haderejére** című rész tartalmazza az integrált haderő kulcsfontosságú jellemzőit és sajátosságait. A fejezet általános érvényű kereteket nyújt a fegyveres erők szervezésére,

a kialakítandó főbb képességeire, valamint az alkalmazás és felkészítés legfontosabb kérdéseire. „A Szövetség katonai erőinek nagysága, készenléti foka, alkalmazásának lehetősége és elhelyezkedése tükrözze a kollektív védelem és az alkalmanként rövid felkészülési idejű, hazai állomáshelytől távoli, és a szövetségi területen kívüli válságkezelő műveletek végrehajtása iránti elkötelezettségét ... A Szövetség katonai erői és képességei tegyék lehetővé bármely tagállamot fenyegető agresszió visszatartását, támadás esetén a szükséges válaszlépések megtételét. A katonai erők legyenek interoperábilisak, rendelkezzenek a szükséges doktrínával és technológiával. Az erőket az előírt készenléti szinten, alkalmazásra készen kell tartani, hogy képesek legyenek összetett, többnemzetiségű – partnerek és egyéb nem NATO-tagállamok részvételével folyó, összhaderőnemi műveletek széles skálájának sikeres végrehajtására.”⁹

A felsorolt „kulcsfontosságú” jellemzők egy része¹⁰ csak közvetve hat a magyar légierő hadművelet-elméletére, beleértve a hadműveleti- és harcászati doktrínákat is.

A nemzeti doktrínák szintjén azonban feltétlenül meg kell jelennie az egységes, (NATO-kompatibilis) hadműveleti tervezési elveknek és módszereknek. A légierő sikeres integrált alkalmazásának alapvető feltétele, hogy a légi műveletek (bevetések), a légtérmenedzsment, a feladatszabások és jelentések rendszere egységes elveken alapuljanak, amelyet a doktrína szabványosít és a NATO „Szövetséges Légi Irányítási és Vezetési Rendszere” (ACCS¹¹) integrál egyetlen, közös tevékenységbe. Ez különösen igaz a multinacionális és az összhaderőnemi kötelek tervezési folyamatára, ezért lényegesnek tartjuk, hogy a **műveletek előkészítési folyamatának** (tervezési szakasz) **fő kérdéseit is tisztázzák a hadműveleti szintű doktrínában**, hiszen a légierő tiszti állománya ebből az alapvető okmányból képes csak hitelesen felkészülni a légierő lehetséges feladatait átfogó nemzeti és szövetséges műveletek megfelelő előkészítésére.

A NATO a megalakulásától kezdve mindig kiemelten kezelte a tagállamai területének a légvédelmét a potenciális légi fenyegetettséggel szemben, ezért hozták létre a szövetség integrált légvédelmi rendszerét, a NATINADS-ot. A rendszer a nemzeti légvédelmi képességeket integrálja, folyamatos fejlesztés alatt áll és folyamataiban jól tetten érhető az egyre erősödő multinacionális jelleg. A délszláv háborúk és válságok bebizonyították, hogy a szövetség egyik legfontosabb perspektivikus misszióját jelentő válságkezelő és különböző békeműveletek sokszor nagyobb erőfeszítéseket igényelhetnek, mint a totális fegyveres konfliktusok, ezért erre a feladatra is alaposan fel kell készülniük a nemzeteknek, így a

⁹ A Szövetség stratégiai koncepciója (52. pont), In.: NATO-tükör - Dokumentáció 1999. Nyár, D11. old.,

¹⁰ közös haderőtervezés, finanszírozás, a tagállamok szerepének és felelősségének arányossága, széleskörű együttműködés a fegyverzet, a logisztika és az infrastruktúra fejlesztése területén, a NATO integrált parancsnoki struktúrájában való működés, a partnerek lehetőség szerinti bevonása a NATO által alkalmazott eljárásokba, ahhoz hasonló metodikák kifejlesztésének a segítése.

¹¹ Air Command and Control System.

magyar légierő doktrínális irodalmába is **célszerű a békeműveleteknek, a válságkezelésnek a szövetségben elfogadott elveit és módszereit belefoglalni.** A NATO-kötelékekben folytatott békeműveletekben való aktív részvétel alapfeltételének tekinthető a válságkezelő-képességek kialakításának és fenntartásának a kérdésköre, ezért e képességeknek a megteremtése kiemelt elméleti és gyakorlati feladatot képez a légierővel foglalkozó szakemberek számára.

A stratégiai koncepció „*az integrált haderő kulcsfontosságú jellemzőit*” tovább bontja, megjeleníti részletesen a szövetség fegyveres erőivel szemben támasztott követelményrendszert is. Ezek a követelmények a politika szintjén fogalmazódtak meg. Egy részük a nemzeti légierő doktrínáktól magasabb szintű szabályozóknak, fejlesztési terveknek adhatnak kiindulási alapot. Azonban néhány ún. részletes követelményt, ha csak távlatilag is valósítható meg teljes mértékben, célszerű a magyar légierő doktrínákba is bedolgozni. E követelményeknek kell jelentenie az elkövetkező időszak hadtudományi kutatásainak az alapját, amennyiben a NATO hiteles és egyenjogú tagjai akarunk lenni hosszabb távon.

Ilyen követelmény, hogy a teljes magyar haderőnek át kell vennie a szövetségben szabványosított készenléti, készütségi rendszert, a csapatok besorolását és készenléti idejét már a NATO-ban alkalmazottaknak megfelelően kell végrehajtani. A koncepció a részletesebben kifejtett katonai követelmények között felsorolja az ún. „*legszükségesebb katonai képességeket*”¹², amelyek mintegy integrálják, szintetizálják az egész fejezetben meghatározott követelményeket, irányelveket. A dokumentum alkotói csak úgy tartják teljesíthetőnek a jövő század kihívásaiból fakadó perspektivikus feladatokat, ha a szövetség fegyveres erői ezeknek a kívánalmaknak megfelelnek.

Az előzőekben röviden ismertetett és vizsgált dokumentummal a közeljövőben valószínűleg sokat fogunk még találkozni biztonságpolitikai és hadtudományi elemzésekben. A koncepciónak a magyar hadtudomány számára - beleértve a folyamatossá váló doktrínafejlesztést is - iránytűként kell szolgálnia, mert csak így tudunk megfelelni az új, a szövetségi tagságunkból fakadó elvárásoknak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] A Szövetség Stratégiai Koncepciója, In: NATO-tükör - Dokumentáció 1999. Nyár (D7), Brussels, P. Daniel, 1999,
[2] Krajnc Zoltán: A magyar légierő doktrínáját befolyásoló tényezők komplex vizsgálata, PhD-értekezés.

¹² - hatékonyság;
- mobilitás, szállíthatóság;
- az erők- és az infrastruktúra magas szintű túlélőképessége;
- fenntarthatóság (logisztika, az erők rotációja);
- fejlett technológia, információs fölény;
- sokoldalúan képzett humánerőforrás;
- a vezetés, irányítás, híradás és felderítés integrációja.